

LAFCADIO HEARN¹

Γιὰ ὅλους ἐκείνους πού δὲ μπορέσανε νὰ πᾶν¹ οἱ ἴδιοι στὴν Ἰαπωνία, γιὰ κείνους πού πάντα μὲ σιωπηλή, νοσταλγικὴ περιέργεια κυττάζουν τὶς εἰκόνες, καὶ μαγεμένοι κρατοῦν στὰ χέρια τους τὰ πολύτιμα καὶ χαριτωμένα προϊόντα τῆς ἰαπωνέζικης τέχνης, γιὰ νὰ μπορέσουν ἀπὸ τὰ ἀσταθῆ αὐτὰ πράγματα νὰ σχηματίσουν χρωματιστὴ ὄνειρεμένη εἰκόνα τῆς μακρονῆς χώρας, γιὰ ὅλους αὐτοὺς ὁ Lafcadio Hearn ὑπῆρξεν ἀπαράμιλλος βοηθὸς καὶ φίλος. Ὁ Hearn δὲ δίνει ἴσως ὅλη τὴ σπουδαία οὐσία καὶ τὴ στατιστικὴ συνέχεια τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μᾶς ἀναπαρασταίνει ὅλη τὴ σκορπισμένη στὰ πράγματα λάμψη, τὴν ὁμορφιὰ πού τρεμουλιάζει ἀσώματη ἀπάνω σὲ κάθε καθημερινό, σὰν τὸ ἄρωμα πάνω ἀπ' τὸν ἀνθό, πού τοῦ ἀνήκει μὲν, ἀλλὰ καὶ πού λυμένη ἀπὸ τὴν περιορισμένη πραγματικότητα ἀναλύεται σ' τὸ ἀπεριόριστο. Δίχως αὐτὸν ἴσως ποτὲ νὰ μὴν εἶχαμε γνωρίσει ὅλα ἐκεῖνα τὰ μικρά, ἐντελῶς παροδικά, ἀλλὰ καὶ τόσο ἀνέκφραστα, πολύτιμα «*α ν ε π α ί σ θ η τ α*» τῆς τοπικῆς παράδοσης. Θᾶχαν διαφύγει σὰν νερὸ μέσα ἀπὸ τὰ χέρια τῆς νέας ἐποχῆς, ἐὰν αὐτὸς δὲν τὰ εἶχε μὲ στοργὴ περιμαζέψει καὶ περισώσει γιὰ τοὺς κατόπιν, κλεισμένα σὲ ἐφτάλαμπρα κρύσταλλα. Πρῶτος καὶ τελευταῖος διατήρησε γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τοὺς σημερινοὺς ἰαπωνέζους, πού μεταβάλλονται μὲ τρομακτικὴ γληγοράδα, ἓνα ὄνειρο τῶν ἀρχαίων Νιπόνων, πού οἱ ἀπογόνιοι θὰ τάγαποῦν ἔτσι ὅπως κ' ἐμεῖς οἱ Γερμανοὶ τὴν «*Germania*» τοῦ Τακίτου. Κάποτε, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ πέρα «δὲν θὰ ἐννοοῦν πειὰ τὸ μειδίωμα τῶν Θεῶν», τότε αὐτὴ ἡ ὁμορφιὰ θὰ εἶναι ἀκόμα ζωντανή, καὶ θὰ συγκινεῖ τοὺς νεώτερους, σὰν ἀνάμνηση ἀπὸ τὴ μακάρια γλήγορα περασμένη παιδιοσύνη τους.

Ὅταν κανεῖς φυλλομετρεῖ τὴν πλούσια παραγωγὴ του, ὅπου χέρι μὲ χέρι κρατιοῦνται τὸ διήγημα, ἡ φιλοσοφικὴ μελέτη καὶ τὸ ἑλαφρὸ σκίτσο, ὅπου θρησκεία, παράδοση, ποίηση καὶ φύση τόσο θαυμάσια ἄτακτα συναπαντιῶνται, ὅπως μονάχα στὴν πραγματικότητά συμβαίνει, τότε τοῦρχεται κανεὶς εὐκόλως νὰ πιστέψει, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶχε μυστικὴ ἀποστολὴ γι' αὐτὸ τὸ ἔργο. Κ' ἔτσι εἶναι φτιασμένη αὐτὴ ἡ περιέργη ζωὴ τοῦ Hearn, γραμμὴ πρὸς γραμμὴ, ἀπὸ ἀρχῆς μέχρι τέλους σύμφωνα πρὸς τὸ σκοπὸ, σὰν νὰ ἦταν προἀποφασισμένη θέληση τῆς Φύσης, αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ ἐκλεκτὸς ἄνθρωπος νὰ περιμαζέψει καὶ φυλάξει αὐτὸ τὸ ἐκλεκτὸ πρᾶγμα, δηλαδὴ τὴν ἰαπωνέζικη ὁμορφιά, ἴσια ἴσια σ' αὐτὴ τὴ στιγμὴ της, λίγο πρὶν μαραθῇ. Διότι ἦταν βέβαια ἀνάγκη γι' αὐτὴ τὴ δουλειά

¹ Πρόλογος τοῦ Stefan Zweig στὴ λαϊκὴ ἐκδοση τῶν ἔργων τοῦ Hearn πού τὴ δημοσιεύουν γερμανικὰ οἱ Rutten & Loening τῆς Frankfurt. Ὁ πρόλογος τυπώθηκε στὴν Zukunft τῆς 4 Νοεμβρίου 1911.

ένος ιδιαίτερου medium, ένός ανθρώπου πού νά βρίσκεται στή «μέση», νά μήν είναι μήτε Ἀνατολίτης μήτε Εὐρωπαῖος, μήτε Χριστιανός μήτε Βουδιστής, ένός διπλοῦ ανθρώπου, πού νά τοῦ εἶναι δυνατόν καί νά παρατηρεῖ ἀπό μακρυνά μέ ἐκπληξη καί σεβασμό τήν ἐξωτική αὐτή ὁμορφιά, ἀλλά ταυτόχρονα νά τήν κάμνει δικιά του σά νά τήν ἔχει ζήσει, καί νά μᾶς τήν ἐκθέτει καί ἐξηγεῖ σάν πρᾶγμα φυσικότατο. Γι' αὐτόν τὸ σκοπὸ ἔπρεπε ἡ φύση νά φτιασεῖ ἐπίτηδες Ἀνθρώπο. Ἐνας Εὐρωπαῖος, ένας παροδικὸς ταξειδιώτης, θὰ εὔρισκε τὸν τόπο καί τοὺς ἀνθρώπους ἀποκλεισμένους ἀπὸ τὴν ἀντίληψή του, ένας Ἰαπωνέζος πάλι δὲ θὰ εἶχε καμμιὰ σχέση μετὰ τὴ δική μας τὴν ἀντίληψη, γιατί ἡ δική μας καί ἡ δική τους διανοητικότης, ὑψώνονται σ' ἐντελῶς διαφορετικὲς σφαῖρες, δίχως ποτὲ νά συναντοῦνται. Ἐπρεπε λοιπὸν νά δημιουργηθεῖ κάτι τι ἐντελῶς ἐξαιρετικό, ἓνα ὄργανο μεγίστης ἀκριβείας, πού νά μπορεῖ ν' ἀντιλαμβάνεται κάθε κίνηση τοῦ ψυχικοῦ αὐτοῦ κόσμου, καί μετὰ μυστικὴ ἀπόδοση νά τὴ μεταδίδει, — κι ἀκόμα παραπάνω, ἔπρεπε αὐτὸς ὁ ἐπίτηδες καμωμένος ἄνθρωπος νὰ ῥθει στή σωστὴ στιγμή, πού ἡ Ἰαπωνία εἶχε ὀριμάσει πιά κι αὐτὸς γι' αὐτήν, ὥστε νά δημιουργηθεῖ αὐτὸ τὸ ἔργο, τὰ βιβλία αὐτά, γιὰ τὴν ψυχορραγοῦσα ὁμορφιά τῆς Ἰαπωνίας, πού ἡ χάρη τους θὰ μείνει ἀθάνατη.

Γι' αὐτὸ ἀξίζει κανεὶς νά διηγηθεῖ τὸ βίον τοῦ Lafcadio Hearn, αὐτὸ τὸ καλλιτεχνικὸ δημιούργημα τῆς Φύσης γιὰ ἓνα μεγάλο σκοπὸ.

Γεννήθηκε στὰ 1850 (ἀπάνω κάτω τὴν ἐποχὴ πού οἱ Εὐρωπαῖοι ἄρχιζαν νά γνωρίζουνε τὴν ἀποκλεισμένη χώρα) στὴν ἄλλη ἀκρία τοῦ κόσμου, στὴ Λευκάδα, νησί Ἰονικό. Τὰ πρῶτά του βλέμματα συναντοῦν γαλάζιο οὐρανὸν, γαλάζια θάλασσα. Κάποια ἀντανάκλαση τοῦ γαλάζιου αὐτοῦ φωτὸς τοῦμινε γιὰ πάντα κρυμμένη μέσα του, καί ὅλη ἡ σκουριά καί ὁ καπνὸς τῶν κατοπινῶν χρόνων πού ἦτανε γεμάτα δουλειά, δὲν κατῶρθωσαν νά τὴ σκοτεινιάσουν. Ἐτοί εἶχε μέσα του δημιουργηθεῖ γιὰ τὴν ἀγάπῃ πρὸς τὴν Ἰαπωνία μιὰ μυστικὴ προὔπαρξη, σὰ νοσταλγία. Ὁ πατέρας του ἦτανε ἰρλανδὸς γιατρός τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ἡ μητέρα του ἑλληνίδα ἀπὸ διαλεχτὴ οἰκογένεια· δυὸ φυλές, δυὸ ἔθνη, δυὸ θρησκείες συναντιώντουσαν μέσα στὸ παιδί, προετοιμάζαν ἐκεῖνο τὸν ἰσχυρὸ κοσμοπολιτισμὸ, πού τὸν ἔκαμνε ἱκανὸ νά δημιουργήσῃ στὸν ἑαυτὸ του πατρίδα τῆς ἐκλογῆς του ἀντὶ τῆς ἀληθινῆς. Ἡ Εὐρώπη καί ἡ Ἀμερικὴ δὲν εἶναι ἀγαπητὲς στὸ παιδί. Ἐξῆ χρόνων τὸν πῆγαν οἱ ῥονεῖς του στὴν Ἀγγλία, ὅπου ἀνυπόμονη τὸν περιμένει ἡ δυστυχία, γιὰ νά μὴ τὸν ἐγκαταλείψῃ πειὰ γιὰ καιρό. Ἡ μητέρα του πού αἰσθανότανε τὸν ἑαυτὸ της παγωμένο μέσα στὸν ψυχρὸ, σταχτερὸ αὐτὸν κόσμον καί εἶχε πόθο γιὰ τὴ λευκὴ τῆς πατρίδα, φεύγει ἀπὸ τὸν ἄντρα της, καί ὁ μικρὸς Lafcadio μένει μοναχὸς του, καί τότε πὸν κλείνουν σένα σχολεῖο. Ἐκεῖ τὸν βρίσκει τὸ δευτέρό του δυστύχημα :

παίζοντας μὲ τοὺς συντρόφους του χάνει τὸ ἓνα του μάτι, καί, γιὰ νὰ συμπληρωθεῖ τὸ μέτρο τῆς δυστυχίας του, ἡ οἰκογένειά του φτωχαίνει, καὶ ὁ Hearn βρίσκεται ἀλύπητα ριγμένος στὴν πάλῃ τοῦ βίου, πρὶν ἀκόμα καλοτελειώσῃ τὶς σπουδές του.

Δεκαεννέα ἔτων αὐτὸς ὁ νέος καὶ ἄπειρος ἄνθρωπος, ποὺ δὲν εἶχε τίποτα καλομάθει, κατὰ βάθος ἀκόμα ἀδυνατούτσικο παιδί, καὶ μαζὶ μὲ τὰλλα καὶ μὲνα μόνο μάτι, μένει δίχως φίλους καὶ συγγενεῖς, δίχως δουλειὰ καὶ ἀπασχόληση, ἔρημος στὴ δύσκολη ζωὴ τῆς Νέας Ὑόρκης. Αὐτὰ τὰ πικρότατα χρόνια τῆς ζωῆς του εἶναι σκεπασμένα μὲ ἀδιαπέραστο σκοτάδι.

Τί ἄρα γε νὰποῖνε αὐτοῦθε πέρα ὁ Lafcadio Hearn ; Μικροδουλεμπάρης, μικρέμπορος, πούλητῆς, ὑπὲρῆτης ἴσως ἀκόμα καὶ διακονιάρης· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι γιὰ πολὺ καιρὸ ἐζοῦσε μέσα στῶν ἀνθρώπων τὴν κατώτατη αὐτὴ βαθμίδα, ποὺ μέρα νύχτα μαυρίζουν τοὺς δρόμους τῆς Ἀμερικῆς, καὶ περιμένουν νὰ βγάλουν τὸ ψωμί τους ἀπὸ τὴν καθημερινὴ σύμπτωση. Αὐτὴ ἡ ἐποχὴ πρέπει νὰ τοῦ ἦτανε τρομερὸ μαρτύριο, ἀφ' οὗ καὶ στὰ χαρούμενα χρόνια του, στὸ σπιτί του, στὸ Κιότο, δὲ θέλησε ποτέ του νὰ κάμει τὸν ἐλάχιστο ὑπαινιγμὸ γιὰ κεῖνες τὶς ἔσχατες ταπεινώσεις τῆς ζωῆς του. Ἐνα μόνο ἐπεισόδιο φανέρωσε, ποὺ ἄγρια φωτίζει τὴ σκοτεινάδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἓνα ἐπεισόδιο ἀπὸ ἓνα μεταναστευτικὸ του ταξεῖδι. Γιὰ τρεῖς μέρες δὲν εἶχε τίποτε φαγωμένο, καὶ κάθεται ξαπλωμένος μέσα στὰμάξι μὲ τὸ σκοτάδι τῆς λειποθυμίας μπρὸς στὰ μάτια του. Ἐξαφνα, μιὰ χωριατοπούλα ἀπὸ τὴ Νορβηγία, τοῦδωκε ἓνα κομμάτι ψωμί, καὶ αὐτὸς τὸ κατάφαγε πεινασμένος. Τριάντα χρόνια ἀργότερα θυμώτανε ὅτι τότε, πνιγμένος ἀπὸ τὴν πείνα, λησμόνησε νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ. Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη ἀχτίδα φωτός. Ἐπειτα ἔρχονται χρόνια σκοτεινὰ περασμένα πούδς ξέρεῖ ποῦ, μέσα στὴ σκιά τῆς ζωῆς. Ἐπὶ τέλους ἀναφαίνεται ξανὰ στὴν Κιγκιννάτη, ὡς διορθωτῆς ἐφημερίδας, αὐτὸς ποὺ ἦτανε σχεδὸν τυφλός. Ἀλλὰ ἐκεῖ ἐλευθερώθηκε πειὰ τὸ ριζικὸ του. Τὸν χρησιμοποιοῦν στὸ reportage, δείχνεται ὅτι ἔχει ἐκπληκτικὴ τέχνη, καὶ ἐπὶ τέλους φανερώναται τὸ μεγάλο του συγγραφικὸ ταλέντο. Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ σκοτεινὰ χρόνια πρέπει βέβαια, πλάϊ στὴν κοπιαστικὴ δουλειά, νὰ γενότανε μέσα του μιὰ ἀδιάκοπη ἐσωτερικὴ ἐξέλιξη μὲ σκοπὸ τὴ μόρφωση τοῦ ἑαυτοῦ του, κ' ἔτσι ἐξηγεῖται πὼς ἀμέσως τώρα γράφει μερικὰ βιβλία, ποὺ προδίδουν τὴ γνώση μερικῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, καὶ λεπτὴν ἀντίληψη τῆς εὐρωπαϊκῆς φιλοσοφίας. Εἶναι ἀπερίγραπτο, τί πρέπει αὐτὸς ὁ σιωπηρὸς, γλυκὺς ἄνθρωπος, νὰ ὑπόφερε στὴ χώρα τῆς «aggressive selfishness». Ἀλλὰ ὁ μεγάλος αὐτὸς πόνος ἦταν ἀπαραίτητος γιὰ τὸ ἔργο ποὺ ἐπρόκειτο νὰ κάμει, ἦταν ἀνάγκη ν' ἀνακατευθεῖ στὴ ζωὴ του, ὅπως καὶ ἡ μυστικὴ νοσταλγία γιὰ τὰ γαλάζια νησιά. Χρειαζότανε πρῶτα νὰ μάθει νὰ ἀμφιβάλλῃ γιὰ τὸν πολιτισμὸ ποὺ εἶχε κληρονομήσει, καὶ νὰ ἀπελπισθεῖ ἀπ' αὐτόν, προτοῦ κατασταθεῖ ἱκανὸς νὰ καταλάβῃ τὸν καινούργιο· ἡ μεγάλῃ του δυστυχία ἀνάμεσα στοὺς Εὐρωπαίους ἦταν προσωρισμένη νὰ χρησιμεύῃ γιὰ ὄφρη χώρα ὅπου νὰ βλαστήσῃ ὁ ἔρωτάς του τοῦ μέλλοντος. Αὐτὸς ὅμως τότε δὲν τῷξερε ἀκόμα,

καταλάβαινε μονάχα πώς ζούσε σ' αὐτὴ τὴν πυρετώδη χώρα βίο δίχως χαρά, δίχως σκοπό, δίχως ἔννοια, αἰσθανότανε σὰν ξένο σῶμα μέσα στὸ ρυθμὸν αὐτῆς τῆς φυλῆς («ποτέ δὲ θὰ γείνω μήτε Γότθος, μήτε γερμανός» λέει κάπου μὲ ἀναστεναγμό,) καὶ καταφεύγει στοὺς τροπικούς, στὶς γαλλικὲς Λυτικὲς Ἰνδίες, περισσότερο εὐχαριστημένος αὐτοῦ μὲ τὴν ἡσυχότερη ζωὴ. Σχεδὸν τοῦ φαινότανε πὼς ἔφτασε τὸ σκοπὸ τῆς ἐκλογῆς του, καὶ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἀράξει πειὰ σ' αὐτὰ τὰ μέρη. Ἀλλὰ τοῦτ' ἄντε γραμμένο νὰ κάμει μεγαλύτερα πράγματα. Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1890 τοῦ πρότεινε ἓνας ἐκδότης νὰ ταξειδέψει στὴν Ἰαπωνία, γιὰ νὰ τοῦ γράφει στὴν ἐφημερίδα του, μὲ τὴ βοήθεια ἑνὸς ἰχνογράφου, σκίτσα ἀπὸ τὴν ἐκεῖ ζωὴ. Οἱ μακρinoὶ τόποι μαγέψανε τὸ Lafcadio Hearn, δέχεται τὴν πρότασι τοῦ ἐκδότη καὶ ἀφίνει γιὰ πάντα τὴ χώρα τῆς δυστυχίας του.

Σαράντα ἐτῶν ἄνθρωπος, φτάνει στὴν Ἰαπωνία, φτωχός, κουρασμένος, δίχως πατρίδα, ἀφ' οὗ εἴκοσι χρόνια εἶχε περιπλανηθεῖ δίχως σκοπὸ ἀπὸ τὴν μιὰ ἄκρια τοῦ κόσμου στὴν ἄλλη, μισόστραβος, ἔρημος, δίχως οἰκογένεια, δίχως ὄνομα μήτε φήμη. Καὶ σὰν τὸν Ὀδυσσεά ὅταν ἄραξε νύχτα στὸ ποθεϊτό του νησί, ἔτσι καὶ αὐτὸς δὲν καταλαβαίνει ὁλότελα, δὲν τολμᾷ νὰ ἐλπίσει ὅτι ἔχει πειὰ φτάσει στὴν πατρίδα του. Δὲν ἤξερε ὅτι θάπανε πειὰ ἡ δυστυχία νὰ τὸ δόρνει, καὶ ὅτι ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, τὸν Μάιο τοῦ 1890, στεκότανε στὰ πρόθυρα τῆς ἐκπλήρωσης τῶν πόθων του. Ὁ Τόπος «τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου» εἶχε βρεθεῖ γι' αὐτὸν στὴν πιὸ βαθειὰ κυριολεξία τῆς λέξης, ὁ σπόρος, πὺν ἄκαρπος εἶχε δώθε κεῖθε πλανηθεῖ στοὺς ἀνέμους, βροῖκε ἐπὶ τέλους εὐφορο προστατεμμένο μέρος, ὅπου μποροῦσε νὰ βλαστήσει καὶ μεγαλώσει.

«Ἦτανε σὰν νὰ εἶχε βγεῖ κανεὶς στὸν ἥσυχο καθαρὸ ἀέρα, ἔπειτα ἀπὸ ἀνυπόφορη ἀτμοσφαιρικὴ πίεσι». Αὐτὴ εἶτανε ἡ πρώτη του ἐντύπωση. Γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ του ἔπαψε ὁ βίος νὰ τὸ βαραίνει, γιὰ πρώτη φορὰ ὁ καιρὸς πὺν περνοῦσε, ἔπαψε νὰ τοῦ φαίνεται ὅτι ἦτανε φρενιασμένος τροχὸς πὺν γύριζε γύρω ἀπὸ τὸ μέτωπό του. Ἐβλεπε ἀνθρώπους χαρούμενους δίχως κακία, ἀνθρώπους πὺν ἀγαποῦσαν τὰ ζῶα, τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἀνθη, παρατήρησε τὴ θεοφοβούμενη ὑψηλὴ τους ὑπομονὴ στὴ ζωὴ, καὶ ἄρχισε ξανὰ νὰ πιστεῦει στὴ ζωὴ. Ἀποφάσισε στὴν ἀρχὴ νὰ μείνει ἓνα μῆνα ἢ δυό, κ' ἔμεινε γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ. Γιὰ πρώτη φορὰ εἶχε ἡσυχάσει, γιὰ πρώτη φορὰ, πρὶν ἀκόμα τὸ καλοκαταλάβει ὁ ἴδιος, τοῦ φαινότανε ὅτι ἔβλεπε εὐτυχία. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα «ἔβλεπε», γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ του πὼς τοῦ εἶχε δοθεῖ τὸ δικαίωμα νὰ κυτᾶζει, νὰ κυτᾶζει ἥσυχος, νὰ ἐμβαθύνει μὲ τὸ βλέμμα μέσα στὰ πράγματα, ἀντὶς, ὅπως τοῦ συνέβαινε στὸ ἀμερικάνικο reportage, νὰ περνᾷ βιαστικὰ κοντὰ στὰ πράγματα, δίχως νὰ τὰ καλοεξετάζει. Τὰ πρῶτα λόγια, πὺν ὁ Lafcadio Hearn, ἔγραψε γιὰ τὴν Ἰαπωνία, ἦτανε λόγια ἀπορίας, ἀπορίας ἑνὸς παιδιοῦ μεγαλονυόλεως, πὺν γιὰ πρώτη φορὰ στὸ βίο του, βλέπει ἓνα ἀληθινὸ λειβάδι, γλυκειᾶς ἀπορίας ἀνακατωμένης μὲ τὴ μεγαλῆτερη εὐτυχία, κατ' ἀρχὰς θολωμένη ἀπὸ τὸ μυστικὸ φόβο, ὅτι δὲ θὰ μπορέσει ὅλα αὐτὰ

νὰ τὰ διατηρήσει, νὰ τὰ κρατήσῃ στοῦ μυαλό του καὶ τὰ καταλάβῃ.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ κάνει τὰ κατοπινὰ του βιβλία τόσο περίεργα καὶ παράξενα, εἶναι τὸ ἐκπληκτικὸ γεγονός ὅτι δὲν εἶναι περὶ ἔργα Εὐρωπαίου. Βέβαια δὲν εἶναι μήτε ἔργα ἑνὸς ἀληθινοῦ Ἰαπωνέζου, γὰρ τότε δὲ θὰ μπορούσαμε νὰ τὰ ἐννοοῦμε, καὶ νὰ ζοῦμε τόσο ἀδελφικὰ μαζί τους. Ἀποτελοῦν ἄλλοι τι ἐντελῶς παρὰ-ξένο στὴν τέχνη, ἓνα θαῦμα μεταφυτεύσεως, τεχνιτοῦ πολιτισμοῦ. Ἔργα ἑνὸς εὐρωπαίου, γραμμένα ἀπὸ κάτοικο τῆς ἀπώτατης Ἀνατολῆς. Εἶνε ἀκριβῶς ἡ ἔκφραση τοῦ Lafcadio Hearn, αὐτοῦ τοῦ περίεργου φαινομένου τῆς ἀναμίξεως, τοῦ μοναδικοῦ συμβάντος τῆς ψυχολογίας τῶν λαῶν. Αὐτὸς ὁ μυστηριώδης προσανατολισμὸς τοῦ καλλιτέχνη στοῦ ἀντικείμενό του ἔκαμαν ὥστε τὰ βιβλία τοῦ Hearn νὰ μὴ φαίνονται σὰν νὰ ἔχουν γραφῇ μὲ τὴν πέννα, ἀλλὰ σὰν νὰ ἔχουν ἰχνογραφηθεῖ ἀπὸ κοντὰ ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα, μὲ τὸ λεπτὸ πινέλλο τοῦ Ἰαπωνέζου, μὲ χρώματα, ποὺ εἶναι γλυκὰ σὰν τὴ λάκα ἐπάνω στὰ ὄμορφα κοντάκια, ἐκλεχτὰ δείγματα αὐτῆς τῆς τέχνης, τοῦ Ἰαπωνέζικου Bric à Brac, ποὺ περιέγραψε ὁ ἴδιος μὲ τόση ἀγάπη. Ὅταν διαβάζει κανεὶς τὰ μικρὰ διηγήματα, ποὺ ντροπαλὰ κρύβονται ἀνάμεσα στὰ Essay, εἴτε τις συνομιλίαι, ποὺ ἀρχίζουν στὴν παραλία καὶ σιγὰ-σιγὰ καταλήγουν σὲ τις βαθεῖς φιλοσοφικὰς θεωρεῖαι, στὴν παρηγοριὰ τοῦ θανάτου, καὶ στὰ μυστήρια τῆς μετεμψύχωσης, θυμᾶται δίχως νὰ θέλει τις ζωγραφισμένες στὸ ξύλο σκαλισμένες εἰκόνες, αὐτὰ τὰ πολυτιμώτατα προϊόντα τῆς Ἰαπωνέζικης τέχνης. Ἴσως ποτὲ ἡ οὐσία τῆς Ἰαπωνέζικης τέχνης δὲ θὰ φανερωθεῖ περὶ καθαρὰ παρὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ βιβλία, καὶ ἰδίως ὅχι ἀπὸ τὰ συμβάντα ποὺ περιγράφουν, ἀλλὰ ἴσια-ἴσια ἀπ' αὐτὸ τὸ μοναδικὸ τρόπο ποὺ εἶναι ἐκτεθειμένα.

Κι αὐτὸς ἦταν ὁ κρυμμένος σκοπός, γιὰ τὸν ὁποῖο ἡ τύχη εἶχε φυλάξει καὶ ἀναθρέψει τὸν Hearn. Ἐπρεπε μὲ τὴν ἰδιαίτερή του τέχνη νὰ διηγηθεῖ αὐτὴ τὴν ἀγνωστὴ Ἰαπωνία, νὰ διηγηθεῖ ὅλα ἐκεῖνα τὰ μικρὰ πράγματα ποὺ ἕως τώρα εἶχαν μείνει κρυμμένα στὸ σκοτάδι, τὰ εὐθραστα, ποῦχαν μείνει στὰ χέρια τῶν ἄλλων, τὰ παροδικὰ, τὰ ὁποῖα ὁ καιρὸς θὰ εἶχε καταστρέψει, ἐὰν αὐτὸς δὲν εἶχεν ἔλθει στὴ σωστὴ στιγμή, ὅλες ἐκεῖνες ἡ βαθεῖς παράδοσες τοῦ λαοῦ, ἡ συγκινητικὰς πρόληψες, τὰ παιδικὰ πατριαρχικὰ ἔθιμα. Ἡ τύχη τὸν εἶχε προορίσει γιὰ νὰ περισυλλέξει αὐτὸ τὸ ἄρωμα, αὐτὴ τὴ γλύκα τῶν λουλουδιῶν ποὺ εἶχαν ἀρχίσει νὰ μαραίνονται.

Βέβαια ἀπὸ τότε, κοντὰ στὴ δική του τὴν Ἰαπωνία ἀρχίζει νὰ ἀναφαίνεται μιὰ ἄλλη Ἰαπωνία, ἡ Ἰαπωνία τῶν πολεμικῶν προπαρασκευῶν, ποῦφτιανε δυναμίτιδα καὶ κατασκεύαζε τορπιλικά, αὐτὴ ἡ πλεονεκτικὴ Ἰαπωνία, ποῦθελε νὰ γίνῃ γοργόρα Εὐρώπη. Ἀλλὰ γι' αὐτὴ τὴν Ἰαπωνία δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ κάνει αὐτὸς λόγο, αὐτὴ ἤξερε νὰ φανερωθεῖ μὲ τὴ φωνὴ τῶν κανονιῶν της. Ἡ δουλειὰ τοῦ ἦταν νὰ μιλήσῃ γιὰ κείνα τὰ ἥσυχα πράγματα, τῶν ὁποίων ἡ γλυκεῖα λουλουδένια ἀναπνοὴ δὲ θὰ εἶχε φτιάσει ἕως σὲ

μᾶς, καὶ πὺν ἦτανε ἴσως σπουδαιότερα γιὰ τὴν παγκόσμια ἱστορία, παρὰ τὸ Μοῦνκδεν καὶ τὸ Πόρτ-Ἀρθούρ.

Δέκα χρόνια ἔζησε ἡσυχος σὶὸ Κιότο, ἐδίδαξε στὰ σχολεῖα καὶ στὸ πανεπιστήμιον τὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα, νομίζοντας πὼς ἦτανε πάντοτε ξένος στὸν καινούργιον αὐτὸν κόσμον, ὅτι ἦτανε πάντοτε ὁ ἴδιος ὁ Lafcadio Hearn, καὶ δὲν καταλάβαινε πὼς σιγὰ-σιγὰ συγκεντρωνότανε στὸν ἑαυτό του, πὼς ἡ χαλαρωμένη εὐρωπαϊκότης του ἄρχιζε νὰ ὑποχωρεῖ καὶ νὰ χάνεται σ' αὐτὴ τὴν καινούργια του πατρίδα. Καὶ κατάντησε κατὰ τι ὅμοιον σὰν τὰ τεχνητὰ μαργαριτάρια, πὺν φτιάνουν αὐτοῦ πέρα, βάζοντας ξένα σώματα μέσα στὰ στρεῖδια. Τότε τὸ στρεῖδι τυλίγει τὸ ἐνοχλητικὸν σῶμα μὲ τὸ γυαλιστερό του σάλιο, ἕως πὺν νὰ τὸ κρύψει μέσα στὸ μαργαριτάρι. Ἔτσι καὶ ὁ ξένος Lafcadio Hearn χάθηκε ἐπὶ τέλους μέσα στὴν καινούργια του πατρίδα, τυλίχθηκε μέσα στὰ δίχτυα τοῦ ἰαπωνέζικου πολιτισμοῦ, κ' ἔχασε καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομά του. Ὅταν ὁ Hearn ἠθέλησε νὰ παντρευθεῖ μὲ μιὰ ἰαπωνέζα ἀπὸ τὴν ἐπιφανῆ τάξιν τῶν Samurai, ἀναγκάσθηκε γιὰ νὰ ἀναγνωρισθεῖ ἀπὸ τὸν νόμον ὁ γάμος του, ν' ἀφήσει νὰ τὸν υἱοθετήσουν καὶ ὀνομάσθηκε τότε «Koizumi Yakumo», πὺν εἶναι καὶ γραμμένο ἀπάνω στὸ μάρμαρον τοῦ τάφου του. Ἀπόρριψε τὸ παλὴν τοῦ ὀνομα, σὰν νὰ ἤθελε νὰ διώξει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του ὅλη τὴν πίκρα τῶν πρώτων ἐτῶν. Ἡ φήμη ἔφτασε σιγὰ-σιγὰ ἕως αὐτὸν πάνω ἀπὸ τὶς θάλασσες, ἀλλὰ δὲν τὸν τράβηξε πειὰ πίσω, γιὰτὶ φοβότανε τὸ θόρυβον τῆς φήμης αὐτῆς. Καὶ ὁ Lafcadio Hearn ἐβάφτιζε τὴν ψυχὴν του μέσα στὴν ἡσυχίαν, δὲν ἀγαποῦσε πειὰ παρὰ ἐκεῖνη τὴν ἡσυχὴν γλυκειὰ ζωὴν, πὺν τοῦ ἦτανε διπλὰ ἀγαπητὴ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν πὺν ζοῦσε ἀνάμεσα σὲ μιὰ πεταλουνδένια γυναῖκα καὶ δυὸ ἀγαπημένα παιδιά. Καθημερινὰ ἔπερνε περισσότερον τὶς συνήθειας τοῦ τόπου. Ἐτρωγε ρίζιν μὲ μικρὰ ξυλαράκια, φοροῦσε μονάχα ἰαπωνέζικα ροῦχα, ἡ πολυθεῖα, πὺν σὰν μυστικὴ κληρονομία τῆς ἑλληνικῆς του πατρίδας κοιμότανε μέσα του κάτω ἀπὸ ἓνα ἑξωτερικὸν χριστιανισμόν, μεταβλήθηκε ἐκεῖ σὲ ἰδιότροπον Βουδισμόν. Δὲν πῆγε αὐτοῦ σὰν τοὺς ἐκμεταλλευτὰς τοῦ ἐμπορικισμοῦ, πού, βλέποντας μὲ τὴν περιφρόνησιν τῆς λευκῆς φυλῆς τοὺς «Japs», δὲ θέλουν παρὰ μοναχὰ νὰ πάρουν, νὰ κερδίσουν, νὰ ληστέψουν, αὐτοὺς τουναντίον ἠθέλε νὰ χαρίσει, νὰ προσφέρει μὲ ταπεινότητα τὸν ἑαυτό του, καὶ γι' αὐτὸ τοῦγενιναν ἡ χώρα καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀγαπητοί. Ὑπῆρξε ὁ πρῶτος Εὐρωπαῖος, τὸν ὁποῖον οἱ Ἰαπωνέζοι ἐθεώρησαν ἐντελῶς σὰν δικὸν τους, στὸν ὁποῖον εἶχαν ἐμπιστοσύνη, καὶ στὸν ὁποῖον ἄνοιξαν ὅλα τους τὰ μυστικά. «He is more of Nippon than ourselves» ἔλεγον γι' αὐτόν, καὶ πράγματι κανεὶς δὲν τοὺς ἔκαμνε περισσότερον προσεκτικούς ἐναντίον τῆς Εὐρώπης ἀπὸ αὐτόν. Αὐτοὺς εἶχε ζήσει κιόλας τὴν τύχην, πρὸς τὴν ὁποῖαν αὐτοὶ ἐβάδιζαν.

Καὶ ἡ ζωὴ ἀγάπησε αὐτὸ τὸ ἔργον, ἦτανε εὐχαριστήμενη μὲ τὸν Lafcadio Hearn, καὶ τοῦκανε τὸ ὕστατον, τὸ μεγαλύτερον δῶρον,

τὸν ἔκανε νὰ πεθάνει στὴ σωστὴ στιγμή, ὅπως τὸν εἶχε ὀδηγήσει τὴ στιγμή ποῦπρεπε στὸ ἔργο του. Ὁ διαλαλητὴς τῶν ἀρχαίων Νιππόνων πέθανε στὸ ἔτος, ποῦ οἱ Ἰαπωνέζοι νικήσανε τὴ Ρωσσία, ποῦ ἔφεραν σὲ πέρας τὴν πράξιν ποῦ τοὺς ἀνοίγει ὀρθάνοιχτα τὶς πόρτες τῆς παγκόσμιας ἱστορίας. Ἀπὸ τότε βρισκότανε ἡ μυστηριώδης χώρα ἐκτεθειμένη στὸ ἀποτυφλωτικὸ φῶς τῆς περιέργειας, τότε δὲν τὸν χρειάζότανε πειὰ ἡ τύχη. Σοφὴ, λογαριασμένη σύνεση φαίνεται κρυμμένη στὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἐπέζησε, στὴ νίκη τῶν Ἰαπωνέζων ἐναντίον τῆς Ρωσσίας, τὴν ἀπατηλὴ ἐκείνη νίκη, μὲ τὴν ὁποία ἡ παλαιὰ παράδοση αὐτοκτόνησε. Ὁ Lafcadio Hearn πέθανε τὴν ἴδια στιγμή, ποῦ ἀπέθαναν οἱ παλαιοὶ Νιππόνοι, ὁ Ἰαπωνέζικος πολιτισμός.

Ἦτανε δὲ τόσο ἀγαπητὸς στοὺς καινούργιους τοῦ πατριώτες, ὥστε αὐτοί, ἀνάμεσα στὸν πόλεμο, ποῦ τοὺς ἔπερνε καθημερινὰ χιλιάδες ἀπὸ τοὺς δικούς τους, ἐτρομάζαν στὸ ἄκουσμα τοῦ θανάτου του. Ἐννοοῦσαν ὅτι μαζὺ του ἔσβυνε κἀτι τι ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους. Χιλιάδες ἀκολούθησαν τὸ φέρετρό του, ποῦ θάρτηκε σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τοῦ βουδισμού, καὶ πάνω στὸν τάφο του κάποιος εἶπε τὴν ἀλησμόνητη φράση «ὅτι κάλλιο νὰ εἴχαμε χάσει δυὸ ἢ τρία θωρηκτὰ παραπάνω στὸ Πόρτ-Ἀρθούρ, παρὰ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο.»

Σὲ πολλὰ Ἰαπωνέζικα σπίτια, στοὺς συγγενεῖς του, στοὺς μαθητὲς του, βρίσκεται στὸ εἰκονοστάσιο κοντὰ ἡ εἰκόνα του, ἡ κατατομὴ τοῦ προσώπου του, γιομάτη ἐνεργητικότητα, μὲ τὰ λαμπερὰ μάτια, κάτω ἀπὸ τὰ χοντὰ φρύδια. Ὁ ἴδιος ὁ Hearn ἔχει διηγηθεῖ, πὺς μπροστὰ στὶς εἰκόνες τῶν πεθαμμένων, ἐπικαλοῦνται μὲ γλυκὲς μαγεῖες, τὶς πεθαμμένες ψυχὲς ἀπὸ τὶς περιπλανήσεις τους. Ἡ πλανούμενη στὸ «Meido» ψυχὴ, στὸ πᾶν καὶ στὸ τίποτε, εἶναι πάντα πρόθυμη, στὴν ἐπίκληση τῶν πιστῶν, καὶ ἀκούει τὰ φιλικὰ τους λόγια. Ἐμεῖς ἔχουμε διαφορετικὴ πίστη. Γιὰ μᾶς αὐτὴ ἡ φωτεινὴ ψυχὴ ἔχει πάει γιὰ πάντα, καὶ μοναχὰ στὰ βιβλία ποῦ μᾶς ἔχει ἀφήσει, μποροῦμε νὰ τὴν ξαναῤοῦμε. Ὅπως τὰ φύλλα τῶν λουλουδιῶν ὁμορφα καὶ χαῖδευτικὰ περισφίγγουν τὸ μπουμποῦκι, ἔτσι τὰ βιβλία του κρύβουν μέσα τους κἀτι ἀσώματο, μιὰ ὕστατη ἀσύλληπτη εὐωδιά,—τὴν ψυχὴ τῆς Ἰαπωνίας, ποῦ μέσον του γιὰ πρώτη φορὰ γνωρίσαμε σὰν πολῦτιμο, ἀχώριστο μέρος τῆς παγκόσμιας ψυχῆς.